

L I S T E K.

Kamnik, zemljepisno-zgodovinski spis, sestavil, izdal in založil *Ljudevit Stiasny* (učitelj v Kamniku), tiskal Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani 1894. Prodaja se po 1 gld. 20 kr. pri založniku in tiskarji. Knjiga šteje 175 strani v osmerki, olepšana je s 35 podobami, (posnetimi po Simovi knjigi »Im Gebiete der Steiner Alpen«) in ima ta-le obseg: Zemljepisni obraz; Zgodovina mesta; Zgodovina fare in cerkva; Zgodovina šole; Pravljice in pripovedke; Glasoviti Kamničani in Dodatek (slovenska prisega iz XVIII. stoletja). Ta knjiga je lepo obogatila naše domoznansko slovstvo, ki se je začelo med Slovenci marljiveje gojiti šele zadnja leta, in njeno mičnost povzdigujejo zlasti pridejane slike, kakeršnih zelo pogrešamo pri drugih enakih publikacijah. Leža in okolica kamniška sta opisani zelo slikovito; ali ker bode knjiga rabila za pomoček učiteljem vsega okraja, zato pogrešamo v nji nekaj statističskih podatkov o okrajnem glavarstvu kamniškem ter nadmorskih višin najvažnejših gorā in sedel. Izvestno je, da se je Kamnik zaradi tega razcvel tako zgodaj, ker je imel ugodno, skrito ležo ob prehodni cesti s Kranjskega v gorenjo Savinjsko dolino, bodisi čez Črno, bodisi čez Kozjak. (Še dandanašnji se vozijo Štajerci na kranjska božja pota skozi Kamnik, a prej so se še bolj). Zato pa je mesto tudi propadalo, ko so se odprla nova trgovinska pota, a temu propadanju Benečani niso nič krivi (str. 29). Z zgodovino mesta je tesno zvezana tudi zgodovina gospodov na Starem gradu. Tu nahajamo najprej poseben rod kamniških vitezov, »Ritter von Stein«, n. pr. že leta 1202.: Gerlochus de Stain; leta 1229.: Vergandus de Stain in Otto de Stain; leta 1247.: Gerloh de Staine; leta 1248.: Werso de Stain; leta 1257.: Marquardus et Waltherus de Stain i. t. d. Leta 1345. se imenuje vitez Ivan Kamniški (Izvestja I. 9.) in prav isti leta 1356. v italijanski obliki »Anzel di Stayn« (Mon. Slav. merid. III. 310) Ta pa menda ni bil lastnik Starega gradu, nego le plemenit vojak, ki je ponujal svojo službo raznim vladarjem. Vender čitamo še leta 1362. o Gerlochu Kamniškem, ki je bil priča, da je prodal Nikolaj Summerekker (t. j. Smrekar) svojo hišo in utrjen dvor (»Purksäss«) ob Dolenjem gradu v Kamniku Nikolaju Kolovškemu (Mitth. d. hist. Ver. f. Krain, 1861, str. 51, regest. 52). — Opisuje mestne utrditve, naj bi bil g. pisatelj natančneje zabeležil, kje so stala vrata proti »Grabnu«, ker se ta še dandanašnji najlože pokažejo. Dobro bi bilo tudi povedati, katere sedanje hiše so bile nekdanj »dvorc« raznih samostanov (27). Namesto »špital« (20 in pozneje) naj bi se rabil rajši izraz gostinjec (hospicij), ker ta bolje odgovarja namenu one ustanove. Neumevno je, kako more g. pisatelj rabiti obliko »Otaker«, namesto povsod znane Otokar (še Dimitz piše »Ottokar«). Pri zgodovini mesta Kamnika naj bi se še povedalo kaj o prazgodovini, o gradiščih v okolici, o rimskem kamenu »Caio Dindio« in o onem pri Sv. Primoži. Važno je poročilo, da je cesar Ferdinand I. v svojih denarnih zadregah dné 17. nov. 1533. leta obetal in dné 1. apr. 1535. leta tudi zapisal Stari grad Vitu in njegovemu sinu Fraučičku Thurnu (iz goriške rodovine), »najvišjemu dednemu deželnemu dvorniku na Kranjskem«, (prav tako tudi Polhov gradec in Fužine; Rudolfinum I/48). Pomembno je tudi, da je jedna izmed treh kapelic na Malem gradu posvečena sv. Elgidiju (sv. »Loju«), patronu kovačev! — Davki, katere so plačevali meščani (41), naj bi se naveli po Milkoviči (Mitth. Mus. Ver. f. Krain, 1889, 39) in takisto meje deželnega sodišča kamniškega (49). Iz Milkovičevega opisa izvajamo, da je pač še Kolovrat spadal pod Kamnik in bržkone tudi kokerska dolina do Jezera, a nikakor ne kakov del Štajerske. Ali se »Sand Thomas« res išči v Dolini, nad Sv. Heleno, ali morda v Dolu (tam je Tomažev malin), ali pa verjetneje v Krašnji, kjer je župna cerkev sv. Tomaža, (tudi Loka

je tam blizu, ki se omenja v isti župi pri Milkoviči str. 31)? — Zelo hvalno je, da se je g. pisatelj oziral tudi na krajevne pripovedke, le škoda, da jih ni vzprejel več in da ni rajši zapisaval iz narodovih ust, nego da je posnemal modernega pesnika. Tisto modrovanje o kamniškem jezeru na str. 137. je čisto nepotrebno, ker v zgodovinskih časih jezera v Kamniku gotovo ni več bilo. Na močvirnat, vodat svet pa kaže mestna patrona sv. Marjeta, ki se vidi tudi v mestnem grbu, le da je tu pomešana in združena z zakleto deklico Veroniko, ki ima ribji rep. Ta spominja kozmogoniške pripovedke o »ribi Faroniki«, ki baje drži vso zemljo: »Če bom jest z repom zvila — Ves svet se stresel bo; Če bom pa hrbet zvrnila — Ves svet pogubljen bo!« (Vestnik k »Zori«, 1873, str. 176). Otlina z zakladi na Malem gradu se omenja že leta 1263., ko je Friderik Ortenburški zapustil svojemu bratu Henriku »antrum et castrum Lapis« (Šumi, Urkundebuch, 249). — Jezik je gladek, vendar nahajamo nekaj manjših pogrškov: rokodeljci (25), ukužen (m. okužen 32), odlok (m. odlog, 33), Varaždin ni na Ogerskem (32), in v Beča h (37) nikakor ne gre pisati, ker ljudstvo izgovarja: Běč, Běčá, a v starih listinah se piše »Fütsch« (Milković, 49) in uradni imenik rabi torej pravilno obliko »Buč«.

S. R.

Didaktika Jana Amosa Komenskega. „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“ je osnovalo posebno pedagoško knjižnico, v katere prvem zvezku je nadučitelj g. *Žernej Ravnikar* priobčil prevod Komenskega „Didaktike“. O tej knjigi, slovečem delu slavnega pedagoga, zdí se nam vsaka priporočna beseda odveč; potrebno pa je, da izrečno pohvalimo „Slovensko učiteljsko društvo“, ker se je lotilo izdajanja pedagoške knjižnice, in g. Ravnikarja, ker je oskrbel lep in gladek prevod. Cena 50 kr.

Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko imajo v 2. sešitku to-le vsebino: Prof. S. Rutar poroča nadalje o izkopinah pri sv. Luciji blizu Tolmina, prof. dr. Fr. Kos priobčuje regeste k domači zgodovini devetega stoletja, prof. Jos. Apih razklada v zanimljivem članku, čegar gradivo je nabral v listinah ljubljanskega muzeja, kakšna je bila na Kranjskem obrtna politika 18. veka, in naposled arhivar A. Koblar završuje svoje drobtinice iz furlanskih arhivov. — V „Malih zapiskih“ čitamo o prazgodovinskih najdbah na Kranjskem leta 1894., beležko o francoskih kroglah v Ljubljani in poročilce o imenitnih birmancih v Ljubljani leta 1600. Na zavitku je zapisnik darov deželnemu muzeju leta 1894. in zapisnik knjig in časopisov, ki so jih poslala zvezna društva „Muzejskemu društvu za Kranjsko“ od dne 23. jan. 1893 do dne 14. febr. 1894.

»Slovanska knjižnica« je prinesla v svojem 15. snopiči tri krajše povesti, katere smemo prištevati boljšim spisom, kar jih je bilo priobčenih v tej zbirki. Sosebno krasna je povest „Kjer je ljubezen, tam je Bog“, ruski spisal grof Lev Tolstoj, poslovenil Adolf Pahor; drugi povesti sta „Rakvar“ (Grobovščik), ruski spisal A. S. Puškin, poslovenil J. K—j., in „Božena“, iz češčine preložil Ruj. — V 16. snopiči čitamo povest „Turopoljski top“, hrvaški spisal Avgust Šenoa, poslovenil Peter Medvešek, in „Dvoboj“, iz zapiskov prijateljevih, spisal Svatopluk Čech, poslovenil J. M. Frankovski. Oba prevoda sta dobra in zanimljiva, prvi je lepši od drugega.

Najnavadnejše jezikovne napake učencev ptujskega okrajnega glavarstva in kakó je naj učitelj iztrebi. Govoril dué 7. avgusta 1893. pri uradni učit. konferenciji v Ptujci Anton Kosi, učitelj v Središči. — Vsebina tega ponatiska iz letošnjega „Popotnika“ je razvidna iz naslova. Želeli bi, da bi se po marljivem g. pisatelji ravnali tudi njega gg. tovariši in po njegovem vzgledu zatirali jezikovne napake v svojem bivališči. Cena brošurici 12 kr.

Potovanje v Liliput. Čudovita zgodba. Poslovenil Vinko Bregar. V Ljubljani 1894. Založil Janez Giontini. 76. str. — Znani Swiftov spis o Gulliverjevih potovanjih je